

بررسی اثر آزادی اقتصادی بر امید به زندگی (مطالعه کشورهای منتخب، شامل ایران، با رویکرد داده‌های تلفیقی)

محمدحسن فطرس*

فاطمه اکبری شهرستانی**

محمد میرزایی***

چکیده

عوامل اقتصادی - اجتماعی، از جمله آزادی اقتصادی می‌تواند تأثیر زیادی بر سلامت و به تبع آن بر امید به زندگی بگذارند. علاوه بر این، امید به زندگی به رشد اقتصادی جامعه نیز بستگی دارد. این مقاله نخست به تشریح آزادی اقتصادی و چگونگی اثرگذاری آن بر امید به زندگی می‌پردازد. سپس، با استفاده از روش داده‌های تابلویی و نیز داده‌های تلفیقی از ترکیب مدل‌های کارلسون و لانداستروم (برای هفت کشور طی سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۰۰)، اثر آزادی اقتصادی بر رشد اقتصادی و امید به زندگی بررسی شده است. نتایج، بیانگر اثر مثبت و معنی‌دار آزادی اقتصادی بر رشد اقتصادی در مدل اول، و نیز اثر مثبت و معنی‌دار رشد اقتصادی و کل شاخص آزادی اقتصادی بر امید به زندگی است. بنابراین، آزادی اقتصادی بیشتر می‌تواند امید به زندگی را در کشورهای منتخب افزایش دهد.

واژه‌های کلیدی: آزادی اقتصادی، رشد اقتصادی، امید به زندگی، داده‌های تلفیقی

طبقه‌بندی JEL: F41, F43, C23, I15

* دانشیار، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان fotros@basu.ac.ir

** کارشناس ارشد علوم اقتصادی، دانشگاه اصفهان Eakbari7@yahoo.com

*** کارشناس ارشد برنامه ریزی سیستم‌های اقتصادی، دانشگاه صنعتی اصفهان

mohammad_mirza@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۱۰/۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۹/۲۸

مقدمه

آزادی مفهوم وسیعی است که از جمله امنیت انسانی را دربر می‌گیرد. امنیت انسانی شامل آزادی‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و غیره می‌شود. بسیاری بر این باورند که آزادی اقتصادی و حقوق سیاسی منجر به افزایش رفاه افراد در جامعه می‌شود (Ostrow, 2006). از زمان انقلاب صنعتی، میزان مرگ‌ومیر در کشورهای صنعتی کاهش پیدا کرد. طی قرن بیستم این میزان به سرعت در سرتاسر جهان کاهش یافت. امید به زندگی به شرایط سلامت مردم بستگی دارد، عوامل دیگری چون امنیت، آزادی و یا دسترسی به عدالت و تحصیلات مستقل از درآمد بر امید به زندگی تأثیر دارند (Bourguignon & Morrisson, 2002). پیام اصلی شاخص آزادی اقتصادی این است که کشورها می‌توانند از لحاظ اقتصادی بهتر رشد و توسعه یابند. به نظر **کیم هولمز** آزادی اقتصادی برای شرایط انسانی امری حیاتی است (Sen, 2002).

تجربه کشورهای مختلف نشان می‌دهد وضعیت اقتصادی کشورهای با اقتصاد باز، به مراتب بهتر از کشورهای با اقتصاد بسته است. آزادی اقتصادی، نوید زندگی بهداشتی‌تر، سالم‌تر، ثروتمندتر و بهره‌ورتر را به مردم سراسر جهان می‌دهد. این عوامل بر افزایش کیفیت و در نتیجه افزایش طول زندگی و یا به طور خلاصه، بر امید به زندگی اثری مثبت خواهند داشت. به عنوان مثال، زیمبابوه در رده بندی شاخص آزادی اقتصادی رتبه ۱۵۵ را دارد؛ اما براساس گزارش سازمان بهداشت جهانی، پایین‌ترین امید به زندگی جهان را داراست (۳۴ سال برای زنان و ۳۷ سال برای مردان).

به نوشته سامانه بولومبرگ^۱ (۲۰۱۲) کاهش ساعات نشستن در هر روز، تقریباً دو سال به طول عمر افراد می‌افزاید، اما افزایش آزادی اقتصادی در هر کشوری باعث افزایش تا ۲۰ سال در امید به زندگی است. در کشورهایی که از حقوق مالکیت افراد محافظت شود، مبادله با خارجی‌ان گسترش یابد، و نیز قدرت انتخاب اشخاص گسترده‌تر شود، امید به زندگی افزایش می‌یابد و در واقع، کیفیت زندگی بهبود پیدا می‌کند (Esposito & Zaleski, 1999). نظریه‌های اقتصادی معمولاً بر این امر توافق دارند که آزادی اقتصادی بیشتر، به‌ویژه در درازمدت، منجر به افزایش امید به زندگی می‌شود. اما در مورد اثرات کوتاه‌مدت آزادی اقتصادی بر امید به زندگی توافقی وجود ندارد (اسپستو و زالسکی، ۱۹۹۹).

این مقاله به بررسی اثر آزادی اقتصادی بر امید به زندگی کشورهای ایران، قبرس، غنا، ترکیه، کلمبیا، مالاوی و آلبانی طی سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۰۰ می‌پردازد. در واقع، کشورهای منتخب، کشورهایی هستند که طی سال‌های اخیر بیشترین بهبود در آزادی اقتصادی را تجربه کرده‌اند. در قبرس، آزادی اقتصادی سال ۲۰۰۵ برابر با ۷/۳۴ بوده است که در سال ۲۰۱۰ به ۷/۴۸ رسیده است و به رتبه ۲۸ در سطح جهان رسیده است. آزادی اقتصادی در غنا از ۶/۷۳ در سال ۲۰۰۵ به ۷/۰۹ در سال ۲۰۱۰ بهبود یافته است که منجر به ارتقای رتبه این کشور از ۶۸ به ۵۳ شده است. کشورهای کلمبیا، مالاوی، ترکیه، آلبانی و ایران نیز به همین شکل بهبود در آزادی اقتصادی را تجربه کرده‌اند. روش به‌کارگرفته‌شده در این مقاله، روش داده‌های تلفیقی^۲ است. تحقیق حاضر شامل دو مدل است. مدل نخست به بررسی اثر آزادی اقتصادی بر رشد اقتصادی می‌پردازد؛ مدل دوم اثر کل شاخص آزادی اقتصادی را بر امید به زندگی بررسی می‌کند. پرسش‌های این مطالعه عبارتند از: (الف) آیا آزادی اقتصادی بر رشد اقتصادی تأثیر معناداری دارد؟ (ب) اثر کل شاخص آزادی اقتصادی بر امید به زندگی چگونه است؟

سازمان‌دهی مقاله چنین است که پس از مقدمه بالا در بخش دوم، ادبیات

1. <http://www.bloomberg.com/news/2012-07-08/sitting-less-may-add-two-years-to-u-s-lifeexpectancy.html>

2. Panel data

موضوع و پیشینه تحقیق از جمله شامل تعاریفی از آزادی اقتصادی و امید به زندگی ارائه می‌شوند. سپس، در بخش سوم داده‌ها و روش‌شناسی بررسی و معرفی می‌شوند و در پایان، نتایج ارائه خواهند شد.

۱. ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق

۱-۱. تعریف بعضی مفاهیم

الف - آزادی اقتصادی

آزادی اقتصادی یکی از اصول مهم در ارزیابی توسعه‌یافتگی اقتصاد کشورهاست. شاخص‌های آزادی اقتصادی سعی در اندازه‌گیری آزادی اقتصادی دارند. آزادی اقتصادی به معنای آزاد بودن افراد در دخل و تصرف، معاوضه، مبادله و واگذاری دارایی‌های شخصیشان است که از طریق قانونی به دست آورده‌اند (جانسون، ۱۳۷۹). دو مؤسسه هریتیج و فریزر^۱ از معتبرترین مؤسسات بین‌المللی هستند که کشورها را براساس شاخص آزادی اقتصادی رتبه‌بندی می‌کنند. بنیاد هریتیج، آزادی اقتصادی را معیاری می‌داند که طبق آن افراد آزادند به تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات پردازند. به عقیده طراحان این شاخص، از آنجاکه آزادی به‌عنوان «نبود الزام، فشار یا محدودیت در انتخاب عمل» است و اقتصاد مرتبط با تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات می‌باشد، می‌توان آزادی اقتصادی را به‌صورت «نبود تحمیل یا محدودیت بر تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات» تعبیر کرد (جانسون، ۱۳۷۹).

شاخص آزادی اقتصادی هریتیج با استفاده از حدود ۵۰ متغیر مستقل اقتصادی که در ۱۰ شاخص دسته‌بندی شده‌اند محاسبه و ارائه می‌شود.

شاخص آزادی اقتصادی فریزر شاخصی است موزون که از ۵ شاخص (اندازه دولت، امنیت، پول و تورم، آزادی مبادله با دنیای خارج، ضوابط و مقررات در بخش اعتبارات، نیروی کار و کسب‌وکار) تشکیل شده است، که هرکدام متغیرهای مرتبط با خود را دارد. رتبه هر شاخص در فاصله صفر تا ۱۰ قرار دارد. هر چه رتبه

به عدد ۱۰ نزدیک‌تر باشد آزادی اقتصادی بیشتر است. با توجه به اعتبار بیشتر شاخص فریزر و دامنه آماری گسترده‌تر آن، در این مقاله از شاخص کل آزادی اقتصادی بنیاد فریزر استفاده می‌شود.

ب - امید به زندگی

سلامتی، پارامتری است که در میزان خوشحالی افراد مؤثر است. چون اندازه‌گیری سلامتی به صورت مستقیم امکان‌پذیر نیست، در اینجا، امید به زندگی به عنوان جانشینی برای آن در نظر گرفته شده است. در واقع، امید به زندگی، امید به زنده ماندن فرد در هنگام تولد را نشان می‌دهد، به شرط آنکه الگوی رایج مرگ و میر، در هنگام تولد او به همان صورت باقی بماند. این شاخص، تابع تندرستی، چگونگی زندگی، امکانات بهداشتی و درمانی، دسترسی به حداقل‌های لازم برای زندگی، نبودن نگرانی و برخورداری از آرامش، امنیت اقتصادی و اجتماعی است (باصری و همکاران ۱۳۸۷).

شاخص امید به زندگی از تفاضل امید به زندگی در کشور و کمترین سال‌های زنده ماندن (۲۵ سال که استاندارد بین‌المللی برای برآورد شاخص امید به زندگی است) بخش بر تفاضل امید به زندگی در برترین کشورهای جهان و کمترین سال‌های زنده ماندن در سال مورد نظر، به دست می‌آید. در برآورد شاخص امید به زندگی، بیشترین طول عمر حدود ۸۵ سال و کمترین آن ۲۵ سال در نظر گرفته شده است. هرچه اندازه این شاخص برای یک کشور، به یک نزدیک‌تر باشد، آن کشور از دیدگاه توسعه انسانی پیشرفته‌تر است؛ بنابراین، شاخص امید به زندگی، چنین محاسبه می‌شود (گزارش توسعه انسانی^۱، ۲۰۱۱):

1. UNDP, Human Development Reports: <http://hdr.undp.org/en/statistics/data/calculator/>

۲۵- (متوسط شاخص امید به زندگی در کشور مورد) = شاخص امید به زندگی

۸۵-۲۵

ج - رشد اقتصادی

مدل‌های رشد اقتصادی از مدل ساده رشد هارود - دومار گرفته تا مدل‌های رشد درون‌زا همگی سعی می‌کنند واقعیات رشد اقتصادی جوامع مختلف را به خوبی توضیح دهند. مدل‌های رشد اقتصادی را می‌توان به دو گروه تقسیم کرد: مدل‌های رشد نئوکلاسیک و مدل‌های رشد درون‌زا.

مدل‌های رشد نئوکلاسیکی که تا سال‌های پایانی دهه ۱۹۸۰ بر ادبیات رشد سیطره داشتند، بیشتر بر نقش انباشت سرمایه و تغییرات تکنولوژیک بر رشد تأکید داشته‌اند. در الگوهای رشد درون‌زا اعتقاد بر این است که سازوکارهای درونی یک اقتصاد که شرایط مناسبی شامل آموزش، پژوهش و توسعه و در بیان کلی، زیرساخت‌های مناسب اجتماعی را برای رشد تکنولوژی فراهم می‌آورند، در رشد اقتصادی نقش مؤثری دارند. به یقین، هدف ارائه‌کنندگان الگوهای رشد درون‌زا عدم توجه به عامل سرمایه نبوده، بلکه آنها در یک تحلیل عمیق‌تر به عوامل ایجادکننده تکنولوژی و سازوکار رشد آن به‌عنوان منبع اصلی رشد اقتصادی تأکید دارند. به بیان دیگر، در الگوهای رشد درون‌زا علاوه بر عوامل سنتی مؤثر بر رشد (کار و سرمایه)، به طیفی از رویکردها و الزامات سیاسی - اجتماعی دیگر نظیر توسعه انسانی، ایجاد نظام تأمین اجتماعی، پژوهش و توسعه، شرایط مطلوب سیاسی تأکید می‌شود.

در واقع در کنار فراهم بودن عوامل اصلی تولید از جمله سرمایه، ایجاد شرایط سالم برای بروز ظرفیت‌های بالقوه بنگاه‌های تولیدی و مدیریت کارای آنها ضروری است.

می‌توان توصیه‌های اخلاقی مکاتب آسمانی در زمینه ایجاد شرایط رقابتی سالم برای فعالیت تولیدی و اقتصادی را نیز به‌عنوان تأییدی اخلاقی بر این توصیه‌های

تئوریک مدنظر قرار داد (نادری و شربت اوغلی، ۱۳۸۶).^۱

آزادی اقتصادی می‌تواند باعث افزایش رشد اقتصادی شود؛ این افزایش رشد اقتصادی می‌تواند به امید به زندگی بیشتر و بالارفتن کیفیت زندگی منجر شود. در واقع، آزادی اقتصادی به صورت غیرمستقیم و از طریق تأثیر بر رشد اقتصادی می‌تواند منجر به افزایش امید به زندگی شود. در زیر به چگونگی شتاب دادن رشد از طریق آزادی اقتصادی پرداخته شده است:

۱. خصوصی‌سازی و خارج کردن بنگاه‌های ناکارای دولتی از زیر چتر حمایت‌های دولتی در ایجاد بستر مناسب‌تر در رشد اقتصادی مؤثر است.
۲. ایجاد نظام حقوقی و قانونی سالم که در چارچوب آن نظام، حقوق اقتصادی افراد حفظ می‌شود، آحاد اقتصادی در مقابل ناامنی و خطراتی که ممکن است بر دارایی‌های آنها اعمال شود، ایمن می‌شوند.
۳. تورم‌های شدید جدی‌ترین خطر و مشهورترین مانع برای رشد است. تورم شتابان از طریق کاهش تراز واقعی پول مردم و بنابراین تأثیر منفی بر مقدار واقعی اعتبارات بانکی، بخش‌های تولیدی جامعه و نیز خروج سرمایه‌های مالی به خارج، مانعی جدی برای رشد اقتصادی است.
۴. حمایت‌های بی‌رویه و غیرمنطقی بنگاه‌ها و صنایع داخلی در مقابل استانداردهای بین‌المللی یکی دیگر از موانع است. باز شدن درهای تجارت بین‌المللی دو مزیت اصلی دارد، مزیت اول، تعطیل شدن بنگاه‌های ناکارا از چرخه اقتصادی و تشویق بنگاه‌های موجود به رقابت برای افزایش کیفیت تولید و کاهش قیمت‌ها است، مزیت دوم، تسهیل فرایند انتقال تکنولوژی بین‌المللی به کشور است. هر دوی اینها در شتاب رشد اقتصادی بسیار مؤثرند.
۵. مقررات ناسالم و بوروکراسی‌های مانع اقتصادی از مهم‌ترین عوامل تحمیل‌کننده هزینه‌های مازاد بر بنگاه‌های اقتصادی جوامع هستند. از این رو عدم شفافیت ناشی از ضعف در مقررات ناسالم و بوروکراسی‌های ناسالم اداری به‌طور غیرمستقیم در تضاد با رشد اقتصادی است (Harberger, 1998).

۱. به آیات ذیل از قرآن مجید رجوع شود:

(۱۱:۸۵)، (۲:۱۸۸)، (۱۷:۳۵)، (۶:۱۵۲)، (۳۳:۲۴).

کین و همکاران (Kane et al 2007) در مطالعه‌ای برای ۱۵۷ کشور جهان ۱۰ عامل مشخص‌کننده آزادی اقتصادی را چنین ذکر کرده‌اند: آزادی کسب‌وکار، آزادی تجارت، آزادی مالی، آزادی از قیدوبند دولت، آزادی پولی، آزادی سرمایه‌گذاری، آزادی تأمین مالی^۱، حقوق مالکیت، رهایی از فساد^۲، آزادی نیروی کار. سپس، از ترکیب برآورد شاخص‌های ده‌گانه بالا، شاخص ترکیبی آزادی اقتصادی را محاسبه کرده‌اند. بالاترین میزان قابل اکتساب این شاخص ۱۰۰ است، که نشان‌دهنده بالاترین سطح از آزادی اقتصادی است. در سال ۲۰۰۷ توزیع کشورها از نظر شاخص ترکیبی آزادی اقتصادی در مطالعه آنها به شرح جدول شماره (۱) بوده است:

جدول شماره (۱). توزیع کشورهای جهان از نظر شاخص آزادی اقتصادی در مطالعه کین و دیگران (۲۰۰۷)

رقم شاخص ترکیبی آزادی اقتصادی	گروه‌بندی ارائه شده	تعداد کشورهای واقع شده در گروه
۱۰۰-۸۰	آزادی (پنجک اول)	۷
۷۹٫۹-۷۰	معمولا آزاد (پنجک دوم)	۲۳
۶۹٫۹-۶۰	نسبتا آزاد (پنجک سوم)	۴۸
۵۹٫۹-۵۰	معمولا غیر آزاد (پنجک چهارم)	۵۹
۴۹٫۹-۰	سرکوب شده (پنجک پنجم)	۲۰

منبع: اطلاعات جدول: کین و دیگران (۲۰۰۷)، (نادری و همکاران، ۱۳۸۶)

در این پژوهش ضمن رتبه‌بندی کشورها از نظر آزادی اقتصادی، تحلیل‌هایی از وضعیت مناطق مختلف جهان و دلالت‌های مربوط به آزادی اقتصادی در کشورهای مختلف ارائه شده است. برخی از دلالت‌های اقتصادی نتایج آن پژوهش که با موضوع رشد اقتصادی ارتباط دارند، عبارتند از:

الف - کشورهایی که بالاترین شاخص ترکیبی آزادی اقتصادی را داشته‌اند (پنجک اول)، براساس آخرین آمارهای موجود حدود دو برابر کشورهای پنجک دوم و بیش از ۵ برابر کشورهای پنجک پنجم، رشد GDP سرانه را تجربه کرده‌اند.

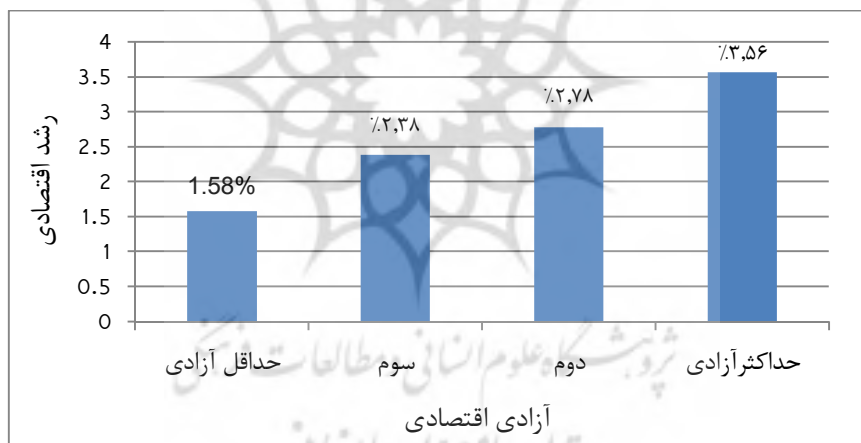
ب - کشورهایی که بالاترین شاخص ترکیبی آزادی اقتصادی را داشته‌اند، کمترین میزان تورم و بیکاری را تجربه کرده‌اند. این نتایج در هر یک از پنجک‌های جدول شماره (۱) نیز حفظ شده است. این امر به این معناست که در هر یک از

1. Financial freedom
2. Freedom from corruption

پنجگها، کشورهایی که شاخص آزادی اقتصادی پایین تری دارند، میزان تورم و بیکاری بالاتری را نسبت به کشورهای دیگر موجود در پنجگ تجربه کرده‌اند. **سامتی و همکاران (۱۳۸۵)** در مقاله‌ای به بررسی تأثیر آزادی اقتصادی بر درآمد سرانه و رشد اقتصادی پرداختند، نتایج حاکی از اثر مثبت آزادی اقتصادی بر سطح درآمد سرانه و رشد اقتصادی کل نمونه است.

نادری و شربت اوغلی (۱۳۸۶) نیز به این نتیجه رسیده‌اند که متغیر مربوط به شاخص آزادی اقتصادی تأثیری مثبت و معنادار بر رشد اقتصادی ارائه کرده است. نمودار زیر رابطه بین آزادی اقتصادی و رشد اقتصادی را نشان می‌دهد. در سال‌های اخیر مطالعات متعددی در این زمینه انجام شده است و این مطالعات به این نتیجه دست یافتند که کشورهای با آزادی اقتصادی بیشتر، سطح بالاتری از رشد اقتصادی را به دست خواهند آورد.

نمودار شماره (۱). رابطه بین شاخص آزادی اقتصادی و رشد اقتصادی (۲۰۱۰)

منبع: مؤسسه فریزر، آزادی اقتصادی جهان، گزارش سالانه ۲۰۱۲
 مطالعات دیگری نیز نشان داده‌اند که رشد اقتصادی منجر به افزایش امید به زندگی می‌شود. از جمله این مطالعات می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- در بیشتر کشورها در بلندمدت، کاهش میزان مرگ‌ومیر و افزایش امید به زندگی همزمان با افزایش بلندمدت در رشد اقتصادی (GDP سرانه) رخ می‌دهد (Riley, 2001 و Pritchett & Summers, 1996).

- دیتون، (Deaton, 2003)، نشان داد که اثر هر دلار اضافی بر سلامتی و امید به زندگی در کشورهای ثروتمندتر، ضعیف‌تر از کشورهای فقیرتر است. *آناند و راولیون*، (Anand & Ravallion, 1993) پیشنهاد کردند که افزایش GDP زمانی بر روی امید به زندگی و سلامتی اثر مثبت دارد که رشد اقتصادی منجر به کاهش فقر شود. بنابراین، رابطه بین افزایش GDP و سلامتی عمومی برای کشورهای فقیرتر قوی‌تر است هنگامی که رشد اقتصادی منجر به از بین رفتن فقر در کشورهای فقیر شود (Dollar, D., & Kraay, 2002).

- بیگز و همکاران (Brian et al, 2010)، به بررسی اثر ثروت بر سلامتی و امید به زندگی پرداختند. در واقع، ایشان به بررسی رابطه بین تولید ناخالص داخلی و امید به زندگی همه افراد و نیز میزان مرگومیر کودکان و بیماران مبتلا به سل در کشورهای امریکای لاتین و برای سال‌های ۱۹۶۰ تا ۲۰۰۷ پرداختند. نتایج نشان داد که افزایش GDP، اثر مثبت و قابل ملاحظه‌ای بر سلامت افراد دارد. قدرت این رابطه به شدت تحت تأثیر تغییرات سطوح فقر و نابرابری بود. زمانی که نابرابری نیز در حال افزایش است، افزایش GDP اثر بسیار کمی بر امید به زندگی و میزان مرگومیر دارد. اما، زمانی که فقر و نابرابری کاهش می‌یابند، افزایش رشد اقتصادی منجر به افزایش امید به زندگی و کاهش میزان مرگومیر می‌شود.

با توجه به مطالعات انجام‌شده، آزادی اقتصادی بیشتر منجر به افزایش رشد اقتصادی و ثروتمندتر شدن مردم می‌شود؛ از این طریق آزادی اقتصادی می‌تواند امید به زندگی را در جوامع افزایش دهد.

۲-۱. مبانی نظری ارتباط آزادی اقتصادی و شاخص امید به زندگی

این بخش به اهمیت آزادی اقتصادی و تأثیر آن بر امید به زندگی می‌پردازد. مرگومیر می‌تواند ناشی از وضع نامطلوب اقتصادی و عدم آزادی اقتصادی نیز باشد (جعفرزاده و بهشتی، ۲۰۱۱). *آمارتیا سن* برای این مقوله مثالی مبنی بر مرگومیر کارگران جمع‌کننده عسل در جنگل‌های سوندرابن در بنگال غربی به‌وسیله بره‌های مورد حمایت سازمان‌های جهانی به‌دلیل کمیاب بودن گونه آنها مطرح کرده است (سن، ۱۳۸۱: ۲۰۶). سن استنتاج می‌کند که عدم وجود آزادی

اقتصادی منجر به زیر سؤال رفتن حق زیست این انسان‌ها می‌شود. عوامل گوناگونی از جمله وضعیت پزشکی و بهداشتی، سطح رفاه و امنیت اجتماعی، ارائه خدمات اجتماعی و بیمه‌ای، امنیت شغلی و اقتصادی، نحوه تغذیه و کیفیت آن، سطح سواد و مانند آنها بر شاخص امید به زندگی در جوامع مختلف تأثیر دارد و ارتقای هریک از این معیارها، نقش مستقیمی بر افزایش سطح امید به زندگی دارد (شیخی، ۱۳۹۰). براساس برآوردهای موجود حدود ۵۰ درصد سلامت مردم به عواملی مانند فقر (وضعیت اقتصادی)، سواد، وضعیت مسکن، شغل (بازار کار) و میزان رعایت حقوق زنان وابسته است. درحالی‌که تنها ۲۵ درصد به نظام سلامت، ۱۵ درصد به مسائل ژنتیکی انسان‌ها و ۱۰ درصد به محیط زیست بستگی دارد. این ارقام می‌توانند نشان‌دهنده جایگاه مهم و تأثیرگذار عوامل اجتماعی - اقتصادی مؤثر بر سلامت و امید به زندگی باشند. هرچه سطح انتظارات شهروندان برای داشتن زندگی درازمدت‌تر و باکیفیت‌تر بیشتر باشد و شرایط اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جامعه برای پاسخ به آن مناسب‌تر باشد، این شاخص رشد بیشتری را نشان خواهد داد. تأثیر منفی نابرابری‌های اقتصادی - اجتماعی بر میزان مرگ‌ومیر و به تبع آن امید به زندگی، تاکنون در بسیاری از کشورها و حتی جوامع توسعه‌یافته نشان داده شده است (فرشته‌نژاد و همکاران، ۱۳۸۹).

در ادامه، اثر آزادی اقتصادی بر امید به زندگی بررسی شده است. از آنجاکه قدرت اقتصادی بیشتر، آموزش و خدمات بهداشتی درمانی بهتری را برای افراد فراهم می‌کند، عامل اقتصادی را می‌توان یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار بر میزان امید به زندگی در جوامع کنونی دانست. سلامتی از جمله مواردی است که در دوران رونق اقتصادی افزایش و در دوران رکود اقتصادی کاهش می‌یابد. سلامت جسمی و ذهنی و بهره‌مندی از خدمات پزشکی با شرایط کلان اقتصادی و دوره‌های تجاری (رونق و رکود) تغییر می‌کنند. مطالعات تجربی مانند (Morris, 1994 و Ettner, 2003 و Gerdtham & Johannesson, 2005 و Catalano, 2005) رابطه معنی‌داری بین اخراج کارگران و عدم سلامتی آنها نشان می‌دهند.

- تأثیر آزادی اقتصادی بر امید به زندگی

آزادی اقتصادی شامل میانگین موزونی از اندازه دولت، امنیت، پول و تورم، آزادی مبادله با دنیای خارج، ضوابط و مقررات در بخش اعتبارات، نیروی کار و کسب‌وکار است. در این بخش از طریق بحث بر روی این موارد اثر مستقیم آزادی اقتصادی بر امید به زندگی بررسی شده است.

از ویژگی‌های بارز بخش سلامت، دخالت گسترده دولت در این بازار است. بیشتر دولت‌ها سیاست‌های خود را در جهت تأثیرگذاری در کوتاه‌مدت اعمال می‌کنند. این سیاست‌ها و خط‌مشی‌ها شامل سیاست پولی و تأثیر آن بر نرخ بهره و در سطح کلان ایستایی خودکار اقتصاد می‌باشد. سیاست مالی نیز در مقاصد کوتاه‌مدت اثرات زیادی در تثبیت اقتصادی برجای می‌گذارد. هرگاه این سیاست‌ها با اهداف مورد نظر هم‌خوانی نداشته باشند، اثرات قابل توجهی بر درآمد افراد جامعه دارند و به تبع آن بر سلامت افراد و امید به زندگی آنان تأثیر منفی می‌گذارند (احمدی و همکاران، ۱۳۸۸). اتخاذ سیاست‌های تمرکززدایی و افزایش میزان مشارکت بخش خصوصی می‌تواند ابزار مهمی در جهت کاهش بیکاری، شناخت توانایی‌ها و به‌کارگیری آنها در سطحی فراگیر و توزیع بهتر درآمدها محسوب شوند و بدین‌سان رفاه، سلامت و طی زمان اثری مثبت بر امید به زندگی افراد بگذارند.

امنیت و میزان آن برای تمام نظام‌های سیاسی و شهروندان صرف‌نظر از سطح توسعه اقتصادی، اجتماعی و نوع ایدئولوژی، از مهم‌ترین و با اولویت‌ترین مسائل آزادی اقتصادی به‌شمار می‌آید. مقوله امنیت به‌مثابه یک آرمان و واقعیت به‌عنوان یکی از حقوق اساسی مردم مطرح است و درنهایت برآیند مجموعه‌ای از تعامل‌ها، تعاون و سازگاری بین اجزای مختلف نظام اجتماعی است. برنامه توسعه سازمان ملل (UNDP) که از پیشگامان این موضوع بوده معتقد است که مفهوم امنیت از تأکید انحصاری بر امنیت ملی، باید به سمت تأکید فزاینده‌تر بر امنیت مردم تغییر پیدا کند. یعنی، از امنیت به‌وسیله تسلیحات به سمت امنیت از طریق توسعه انسانی و امنیت کار و محیط زیست تغییر پیدا کند. با کشف و تعقیب جرائم و اجرای تحقیقات، تحقیقات و بازجویی‌های مبتنی بر اصول علمی و قانونی، تشویق و تقدیر مجریان صحیح مقررات و برخورد با متخلفان، و بهره‌مندی از کلیه حقوق (اعم از مدنی، سیاسی، اقتصادی - اجتماعی، حقوق

مالکیت، حقوق قضایی و...)، به منظور استقرار عدالت و ثبات اجتماعی، کاهش نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی، کاهش فاصله دهک‌های درآمدی و توزیع عادلانه درآمد در کشور و نیز کاهش فقر و محرومیت و توانمندسازی فقرا، از طریق تخصیص کارآمد و هدفمند منابع تأمین اجتماعی و یارانه‌های پرداختی، برنامه‌های جامع فقرزدایی یا عدالت اجتماعی تهیه شده و این‌گونه طول عمر افزایش می‌یابد.

در جامعه‌ای که با تورم شدید روبه‌روست، هزینه‌های روانی تورم از بی‌اعتمادی مردم نسبت به ارزش پول ملی حکایت دارد. برای مقابله با تورم مردم سعی می‌کنند که با تلاش و کار بیشتر، قدرت خرید خود را حفظ کنند و اعتقاد دارند که درآمد آنها براساس مهارت و کوشش آنها بالا می‌رود. اما هنگامی که آنها اقدام به خرج اضافی درآمد خود می‌نمایند، باز هم مایوسانه مشاهده می‌کنند که درآمد واقعی آنها کاهش یافته است و احساس رضایت خاطر نمی‌کنند. این عدم احساس رضایت خاطر روانی، ناشی از این ذهنیت است که تورم حاصل کار آنها را هدر می‌دهد (Drifil, 1988). یکی دیگر از هزینه‌های روانی تورم، ایجاد حالت نااطمینانی و بلا تکلیفی در جامعه است. تورم شدید محاسبات اقتصادی را مختل می‌کند. بدین صورت که نوسانات غیرقابل پیش‌بینی در تصمیمات دولت‌ها و بروز تورم، کارگزاران خصوصی را که دارای اطلاعات ناقصی هستند نسبت به اتخاذ تصمیم در برابر دولت دچار سردرگمی می‌سازد و سبب نااطمینانی کارگزاران در جامعه می‌شود و سلامت و امید به زندگی را کاهش می‌دهد (Quadrado & Lopez-Bazo, 1966). در یک محیط تورمی شدید همراه با بیکاری، میزان سرقت، بزهکاری جوانان، فساد مالی و اخلاقی، اعتیاد و غیره به سرعت بالا می‌رود و مشکلات اجتماعی زیادی برای جامعه ایجاد می‌شود و در نتیجه هزینه درمانی زیادی به چنین بیمارانی که در نهایت تبدیل به بیماران روانی خواهند شد، اختصاص خواهد یافت (کریمی، ۱۳۸۴). از آنجاکه تورم بر بودجه دولت و درآمد و عدم کارایی اقتصادی و نظایر آن مؤثر است، باعث کمبود منابع مالی در بهداشت و درمان و رکود فعالیت‌ها می‌شود و بر رفتار مصرف‌کننده نیز تأثیر دارد. در نتیجه، تقاضا برای درمان کاهش می‌یابد. ارائه‌دهندگان خدمات نیز به علت وجود تورم و ناکافی بودن دستمزدها از کیفیت خدمات خود می‌کاهند؛ در نتیجه اثربخشی خدمات آنها و حتی مراقبت‌های پزشکی کاسته می‌شود (کریمی، ۱۳۸۴). علاوه بر این، افزایش قیمت‌ها قدرت خرید افراد را در طول زمان کاهش می‌دهد، این خود، باعث کاهش پس‌انداز در جامعه و ایجاد مشکلات در مدیریت مالی افراد می‌شود.

به‌عنوان مثال، افراد نیاز دارند که درصدی از درآمد خود را جهت استفاده در دوران بازنشستگی پس‌انداز و یا سرمایه‌گذاری کنند، با افزایش تورم و کاهش قدرت خرید، این مقدار کاهش یافته و در دوران بازنشستگی امکان تقاضا و مصرف کمتری وجود دارد (مثلاً با کاهش استفاده از خدمات بهداشتی - درمانی، تغذیه مناسب، مسکن و...) که به‌نوبه خود بر امید به زندگی تأثیرگذار است (Michaud, 2010).

بی‌ثباتی سیاست‌های کلان اقتصادی یک کشور موازنه پرداخت‌های آن کشور را دست‌خوش تغییر قرار می‌دهد؛ به‌عبارت دیگر، تراز پرداخت‌ها به دلیل رابطه مستقیمی که با ادوار تجاری و رونق و رکود دارند رابطه هم‌سویی با شاخص‌های سلامت برقرار می‌کنند. سلامت ذهنی افراد نیز هم‌جهت با ادوار اقتصادی تغییر می‌کند (Ruhm, 2003).

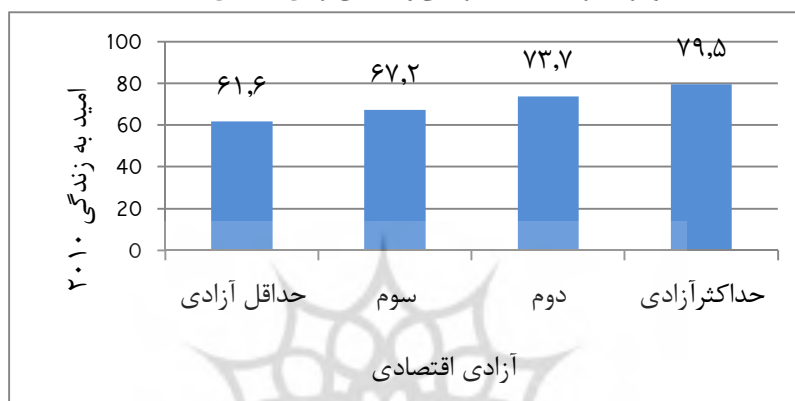
بیکاری باعث کاهش درآمد خانواده‌ها می‌شود؛ از این رو، بیکاران به علت نداشتن درآمد، تقاضای کمتری برای مراقبت‌های بهداشتی - درمانی بروز می‌دهند. پس، افزایش بیکاری، طی زمان، سلامت جامعه را کاهش می‌دهد (کوآدرادو و لوپز، ۱۹۹۶). همچنین بیکاری موجب افزایش طلاق، دزدی، جنایت، بزهکاری، فقر تغذیه‌ای، افزایش مهاجرت و عواملی که سلامت افراد جامعه را به خطر می‌اندازند می‌شود. فلود و همکاران (۱۹۹۰) نشان دادند که کاهش بیکاری و بهبود سطح دستمزدها می‌تواند در بهبود وضع تغذیه و کاهش مرگ‌ومیر مؤثر باشد. با افزایش میزان بیکاری بر تعداد بستری‌شدگان بیمارستان‌های روانپزشکی افزوده می‌شود (کاسکلاکای و همکاران، ۱۳۸۰).

با گسترش بازارهای مالی، امکان و زمینه‌های مختلف سرمایه‌گذاری شکل می‌گیرد و بخش خصوصی قادر است انواع راهکارهای متناسب با نیازهای خود برای پس‌انداز در شرایط با ریسک کمتر را انتخاب کند. این امر با خلق پویایی، کاهش اوقات فراغت، افزایش درآمد از طریق سرمایه‌گذاری، خرید کالاهای با کیفیت منجر به زندگی سالم‌تری برای آنان می‌شود.

نمودار شماره (۲) رابطه بین آزادی اقتصادی و امید به زندگی را نشان می‌دهد. چنانچه مشاهده می‌شود امید به زندگی در کشورهای با آزادی اقتصادی بیشتر تقریباً بیست سال بیشتر از امید به زندگی در کشورهای با آزادی اقتصادی کمتر است. کشورهایی که بالاترین درجه آزادی اقتصادی را دارند، امید به زندگی در آنها

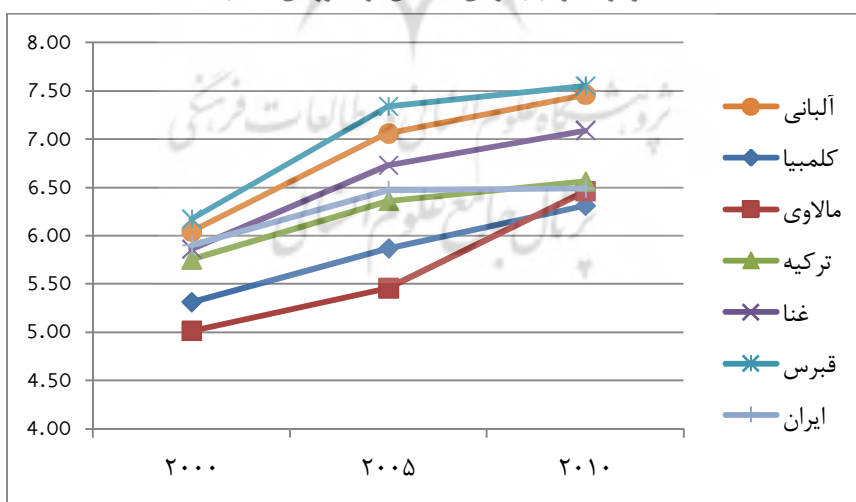
تقریباً ۷۹/۵ می باشد که بالاترین سطح امید به زندگی در نمودار است. در کشورهای با سطح آزادی اقتصادی متوسط، امید به زندگی ۶۷ تا ۷۳ می باشد و در نهایت کشورهای با پایین ترین سطح آزادی اقتصادی کمتر از ۶۲ سال طول عمر دارند (گزارش سالیانه مؤسسه فریزر، ۲۰۱۲).

نمودار شماره (۲). امید به زندگی و شاخص آزادی اقتصادی (۲۰۱۰)

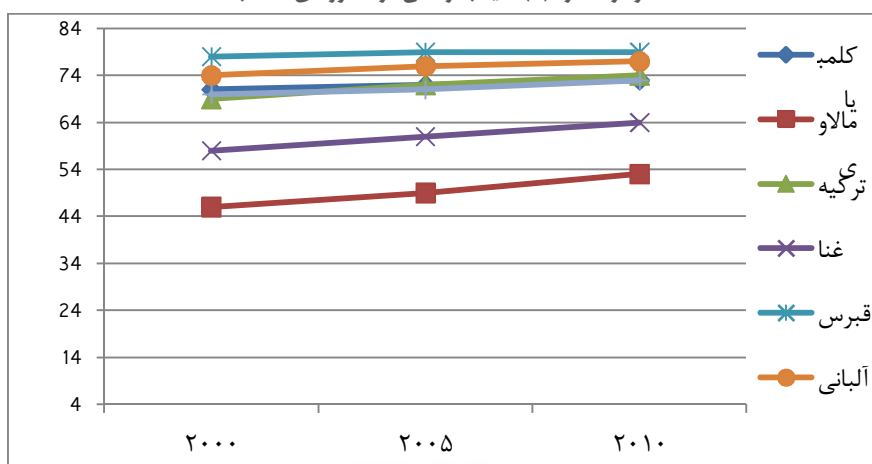
منبع: مؤسسه فریزر، آزادی اقتصادی جهان، گزارش سالیانه ۲۰۱۲
نمودارهای شماره (۳) و (۴) به ترتیب روند شاخص آزادی اقتصادی و امید به زندگی را در کشورهای مورد مطالعه نشان می دهند:

نمودار شماره (۳). آزادی اقتصادی در کشورهای منتخب

منبع: مؤسسه فریزر، آزادی اقتصادی جهان، گزارش سالیانه ۲۰۱۲

نمودار شماره (۴). امید به زندگی در کشورهای منتخب

منبع: بانک جهانی

اسپوستو (Esposito, 1999) به بررسی آزادی اقتصادی و کیفیت زندگی پرداخته است. در این پژوهش اثر آزادی اقتصادی بر امید به زندگی و میزان سواد بررسی شده است. طبق نتایج به دست آمده، آزادی اقتصادی بیشتر، منجر به افزایش کیفیت زندگی و نیز بهبود کیفیت زندگی طی زمان شده است. البته این نتایج مربوط به دوره درازمدت است و مسیر کوتاه مدت برآورد نشده است. افزایش آزادی‌ها در کوتاه مدت می‌تواند منجر به کاهش کیفیت زندگی شود قبل از آنکه کیفیت زندگی به سطح بالایی خود در بلندمدت برسد.

میکسون و روزمن (Roseman & Mixon, 2003) به بررسی اثر آزادی اقتصادی بر امید به زندگی زنان و مردان (به تفکیک) پرداخته است. این مقاله، عوامل تأثیرگذار بر امید به زندگی را قدرت باروری، بیماری ایدز، درآمد، درصد شهرنشینی، آزادی اقتصادی و دیدگاه دولت نسبت به جمعیت می‌داند. نویسندگان می‌گویند که مدارک تجربی ثابت می‌کند افزایش تکیه بر بازار و در واقع آزادی اقتصادی، امید به زندگی را افزایش می‌دهد. در این پژوهش نیز اندازه‌های آزادی اقتصادی برگرفته از گزارش سالیانه مؤسسه فریزر^۱ می‌باشد.

استروپ (۲۰۰۶) به بررسی تعامل آزادی اقتصادی و دموکراسی بر سلامتی

1. Fraser Institute, <http://www.freetheworld.com/papers.html>.

(امید به زندگی)، تحصیلات و پیشگیری از بیماری در جامعه پرداخته است. نتایج، بیانگر این است که آزادی اقتصادی این متغیرها را حتی در کشورهایی که دموکراسی بیشتری دارند، افزایش می‌دهد.

جعفرزاده و همکاران (۲۰۱۱) به بررسی مفهوم آزادی و نقش آن در دستیابی به توسعه انسانی پرداخته‌اند. نتایج، نشان می‌دهد که آزادی می‌تواند انسان را در مقابل بلایای طبیعی چون (سیل، زمین‌لرزه، قحطی) و همچنین مشکلات اجتماعی (مرگ‌ومیر، امید به زندگی پایین و بی‌سوادی) و مشکلات اقتصادی (توزیع درآمد نامناسب، درآمد سرانه پایین و...) به‌وسیله بسط امکان انتخاب حفظ کند. همچنین، آزادی از طریق توزیع درآمد بهتر و آزادی‌های سیاسی و اجتماعی منجر به حداکثر رسیدن رفاه اجتماعی می‌شود.

احمدی و همکاران (۱۳۸۸)، به بررسی رابطه متغیرهای کلان اقتصادی (بیکاری، تورم، موازنه پرداخت‌ها، ضریب جینی، مخارج سلامت و مخارج دولتی) با سلامت (شامل امید به زندگی در بدو تولد و نرخ مرگ‌ومیر کودکان) در ایران پرداخته‌اند. طبق این تحقیق، سلامت و امید به زندگی مستقل از متغیرهای کلان اقتصادی نمی‌باشد و هر یک از متغیرهای اقتصاد کلان به‌نوعی بر آن تأثیر می‌گذارند. متغیرهای بیکاری، تورم، موازنه پرداخت‌ها و ضریب جینی، رابطه معکوس معنی‌داری با سلامت داشته‌اند و متغیرهای مخارج سلامت و مخارج دولتی، اثر مثبت و معنی‌داری بر بخش سلامت به‌جای گذاشته‌اند.

۲. مواد و روش‌ها

چنانچه پیشتر بیان شد، در این مقاله دو مدل ارائه شده است. در این مدل‌ها آزادی اقتصادی مؤسسه فریزر مورد استفاده قرار گرفته است. در مدل نخست برای بررسی اثر آزادی اقتصادی بر رشد اقتصادی از مدل اثرات آزادی اقتصادی بر رشد اقتصادی ارائه‌شده از سوی **کارلسون و لاند استورم** (Carlsson & Lundstrom, 2002) استفاده شده است. براساس این مدل، رشد، تابعی از آزادی اقتصادی و حجم تشکیل سرمایه است. با توجه به مطالب بیان‌شده، مدل مورد استفاده در این تحقیق، برای بررسی اثر آزادی اقتصادی بر رشد عبارت است از:

(۱)

$$GE = F(EFW, CAP)$$

$$GE_{it} = \beta_0 + \beta_1 CAP_{it} + \beta_2 EFW_{it} + u_{it}$$

که در آن GE رشد اقتصادی کشور i در سال t ، CAP_{it} میزان تشکیل سرمایه کشور i در سال t ، EFW_{it} شاخص کل آزادی اقتصادی کشور i در سال t هستند.

برای بررسی اثر کل شاخص آزادی اقتصادی بر امید به زندگی نیز مدل دومی در این مقاله در نظر گرفته شده است که در آن امید به زندگی، تابعی از کل شاخص آزادی اقتصادی و رشد اقتصادی است. این مدل عبارت است از:

(۲)

$$LE = F(EFW, GE)$$

$$LE_{it} = \beta_0 + \beta_1 GE_{it} + \beta_2 EFW_{it} + u_{it}$$

که در آن LE امید به زندگی کشور i در سال t است.

در هر دو مدل به ترتیب بررسی به روش داده‌های تابلویی^۱ و داده‌های تلفیقی^۲ برای کشورهای قبرس، غنا، ترکیه، کلمبیا، مالاوی، آلبانی و ایران طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۰۰ برآورد شده است. داده‌های مربوط به شاخص آزادی اقتصادی از گزارش آزادی اقتصادی مؤسسه فریزر در سال ۲۰۱۲ (که در سایت اینترنتی این مؤسسه^۳ به صورت Excel و تا سال ۲۰۱۰ موجود است)، گرفته شده است. انتخاب سال‌های مذکور به دلیل محدود بودن آمارهای مربوط به آزادی اقتصادی است.

داده‌های مربوط به رشد اقتصادی، میزان تشکیل سرمایه، امید به زندگی از گزارش بانک جهانی (موجود در سایت آن^۴) اخذ شده است. داده‌های شاخص امید به زندگی با توجه به فرمول موجود در سایت^۵ UNDP محاسبه شده است که پیشتر در بالا توضیح آن آمد.

1. Panel Data
2. Pooling data
3. <http://www.freetheworld.com/release.html>
4. <http://data.worldbank.org/>
5. <http://hdr.undp.org/en/statistics/data/calculator/>

۳. بحث و نتیجه‌گیری

۳-۱. برآورد مدل‌ها

در این مقاله، دو مدل با استفاده از رویکرد داده‌های تابلویی و داده‌های تلفیقی برای کشورهای منتخب برای سال‌های (۲۰۱۰-۲۰۰۰) برآورد شده‌است. نتایج برآورد آماری در جدول شماره (۲) خلاصه شده‌است.

با استفاده از آزمون F لیمر^۱ می‌توان وجود ناهمگنی را در بین مقاطع مشخص کرد. فرضیه صفر آماره F مبتنی بر همگن بودن مقاطع است. در آزمون فرضیه صفر، اگر F محاسبه شده از F جدول بزرگ‌تر باشد، فرضیه H_0 رد می‌شود، چنانچه فرضیه صفر رد شود، فرضیه مقابل آن مبنی بر وجود ناهمگنی در بین مقاطع (پنل دیتا بودن داده‌های آماری) پذیرفته می‌شود. در غیر این صورت از روش پولینگ برای برآورد مدل استفاده می‌شود. نتایج آزمون F لیمر در جدول شماره (۲) انعکاس یافته‌است. نتایج جدول در مدل اول بیانگر پذیرفتن فرضیه صفر و وجود همگنی مقاطع در این مدل می‌باشد. در مدل دوم نتایج نشانگر رد فرضیه صفر و عدم وجود همگنی مقاطع است، پس، روش پنل دیتا برای برآورد این مدل، مناسب است.

پس از آن باید مشخص شود که خطای تخمین ناشی از تغییر در مقاطع است یا اینکه در طول زمان رخ داده‌است. از آزمون هاسمن^۲ برای مشخص شدن اثر ثابت^۳ (خطای تخمین ناشی از تغییر در مقاطع) و اثر تصادفی^۴ (خطای تخمین ناشی از تغییر زمان) استفاده می‌شود. در آزمون هاسمن فرضیه صفر مبنی بر تصادفی بودن خطاهای برآوردی است. نتایج آزمون هاسمن در جدول شماره (۲) منعکس شده‌است. مطابق با آزمون هاسمن اگر آماره کای - دو^۵ محاسبه شده، بزرگ‌تر از آماره جدول باشد، فرضیه H_0 رد می‌شود، چنانچه مشاهده می‌شود، با توجه به نتایج آزمون هاسمن در حالت دوم، مقدار (چی - دو) محاسبه شده کوچک‌تر از مقدار

1. Limer Test
2. Hausman Test
3. Fixed Effect
4. Random Effect
5. Chi Square

(چی - دو) جدول $x^2(k)=5,991$ می‌باشد. لذا فرضیه H_0 پذیرفته می‌شود. قبول فرضیه H_0 نشان می‌دهد که روش اثرات تصادفی سازگار است، بنابراین در مدل دوم، اثرات تصادفی انتخاب می‌شود.

همان‌گونه که در جدول شماره (۲) مشاهده می‌شود، در مدل اول، اثر آزادی اقتصادی و رشد اقتصادی مثبت و معنی‌دار است، یعنی براساس آن هرچه آزادی اقتصادی بیشتر باشد، رشد اقتصادی نیز افزایش می‌یابد. همچنین، در این مدل، اثر میزان تشکیل سرمایه مثبت و معنادار است. به‌گونه‌ای که در مدل اول یک واحد تغییر در هریک از متغیرهای آزادی اقتصادی و میزان تشکیل سرمایه به‌تنهایی رشد اقتصادی در جامعه را به‌ترتیب $0/56$ و $0/080$ واحد افزایش می‌دهد.

در مدل دوم، امید به زندگی تابعی از شاخص کل آزادی اقتصادی (EFW) و رشد اقتصادی در نظر گرفته شده است. تخمین این مدل نیز بیانگر اثر مثبت و معنی‌دار شاخص آزادی اقتصادی و رشد اقتصادی بر شاخص امید به زندگی است. به‌عبارتی هرچه آزادی اقتصادی یک کشور بیشتر باشد، امید به زندگی در آن کشور بیشتر خواهد بود. این نتیجه انتظار تئوریک مطالعه را نیز برآورده می‌کند. قدرت توضیح‌دهندگی مدل نیز، $0/57$ است.

جدول شماره (۲). نتایج تخمین مدل اول و دوم

متغیرهای مستقل	مدل اول	مدل دوم	مقادیر ضرایب مدل اول	مقادیر ضرایب مدل دوم
کل شاخص آزادی اقتصادی (EFW)	$(9,931)0,0000$	$(9,261)0,0000$	$0,560$	$0,0415$
سرمایه‌گذاری	$(4,597)0,0000$	-	$0,080$	-
رشد اقتصادی	-	$(2,626)0,0000$	-	$0,0017$
R2	$0,41$	$0,57$	-	-
تست F لیمر	$2,12$	$826,420$	-	-
تست هاسمن	-	$2,445$	-	-
وضعیت برآورد	پولینگ	پنل دیتا با اثر تصادفی	-	-

منبع: محاسبات تحقیق. اعداد داخل پرانتز بیان‌گر مقدار آزمون t می‌باشد.

۲-۳. فرجام

این تحقیق با به‌کارگیری شاخص کل آزادی اقتصادی به بررسی رابطه آن با امید به زندگی در تعدادی از کشورها پرداخت و یافته‌های به‌دست‌آمده مشابه انتظار

1. Overall Economic Freedom Score Total Score

تئوریک است. در واقع، آزادی اقتصادی بیشتر منجر به افزایش امید به زندگی در میان کشورهای منتخب شده است. نتایج بیانگر اثر مثبت و معنی‌دار کل شاخص آزادی اقتصادی و نیز رشد اقتصادی بر امید به زندگی است.

نتایج، نشان می‌دهند که افزایش آزادی اقتصادی و میزان تشکیل سرمایه می‌تواند منجر به افزایش رشد اقتصادی در جامعه شود و نیز رشد اقتصادی و آزادی اقتصادی به‌نوبه خود اثر مثبتی بر امید به زندگی دارند. بنابراین، سیاست‌گذاری‌ها از طریق تقویت آزادی اقتصادی در نهایت در کوتاه‌مدت بر امید به زندگی در جامعه تأثیر خواهد داشت. این تأثیر بیشتر از مجرای تقویت توان اقتصادی خانوار (به سبب افزایش رشد اقتصادی) و پرداختن بیشتر خانوار به مسائل بهداشت و سلامت تحقق می‌یابد. اتخاذ سیاست‌هایی در راستای کاهش هزینه‌های دولت، از جمله تشکیل بخش خصوصی توانمند، اصلاح سیستم مالیاتی، اصلاح ساختار مالی و اداری، تعدیل نیروی انسانی و به‌کارگیری نیروی توانمند، حذف یا کنار آمدن با قوانین و مقررات دست‌وپاگیر دولتی نیز می‌تواند راهکار دیگری باشد که در نهایت، از طریق تقویت آزادی اقتصادی می‌تواند بر امید به زندگی نیز اثر مثبت داشته باشد. بنابراین، آزادی اقتصادی باعث وسعت بخشیدن به زندگی افراد می‌شود.

منابع

الف - فارسی

- احمدی، علی محمد، غفاری، حسن محمد، عمادی، سیدجواد. ۱۳۸۸. «رابطه متغیرهای کلان اقتصادی با سلامت در ایران»، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، سال دهم، شماره ۳۹.
- باصری، بیژن و فرهادی‌کیا، علیرضا. ۱۳۸۷. «تحلیل عوامل موثر بر شاخص توسعه انسانی در استان زنجان»، *فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی*، سال ۱۶، شماره ۴۷.
- جانسون، بریان، هولمز، کیم، پاتریک، ملانی کرک. ۱۳۷۹. «شاخص آزادی اقتصادی سال ۱۹۹۹»، ترجمه و تلخیص: امین، محمد ابراهیم. *مجله برنامه و بودجه*، شماره ۴۸، ص ۱۰۵-۱۳۴.
- سامتی، مرتضی، صامتی، مجید، شهنازی، روح‌اله. ۱۳۸۵. «تأثیر آزادی اقتصادی بر درآمد سرانه و رشد اقتصادی»، *پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی*، سال ششم، شماره ۲۰.
- سن، آمارتیا کومار. ۱۳۸۱. *توسعه به مثابه آزادی*، ترجمه حسین راغفر، کویر: تهران.
- سن، آمارتیا کومار. ۱۳۸۶. *نابرابری اقتصادی*، ترجمه وحید محمودی و عزت‌اله عباسیان، پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- شهنازی، روح‌الله. ۱۳۸۵. «بررسی اثر آزادی اقتصادی بر فساد مالی»، *فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران*، سال هشتم، شماره ۲۸، صفحات ۸۹-۱۱۰.
- شیخی، مریم. ۱۳۹۰. «بررسی عوامل موثر بر امید به زندگی با علم داده کاوی»، *پنجمین کنفرانس داده کاوی ایران*، دانشگاه صنعتی امیرکبیر، ۲۲ و ۲۳ آذر ۱۳۹۰، تهران، ایران.
- فرشته‌نژاد، سید محمد، اسدی لاری، محسن، مرادی لاکه، مازیار، واعظ مهدوی، محمدرضا، متولیان عباس، اسحاق افکاری محمد. ۱۳۸۹. «برآورد امید زندگی و ارتباط آن با عوامل اجتماعی موثر بر سلامت در جمعیت شهری مناطق مختلف شهر تهران»، *فصلنامه طب و ترکیه*، تابستان ۱۳۸۹، شماره ۷۷، صفحات ۲۵ تا ۴۰.
- کاسکلاکای، وبنامکی، نسکانن لئو، کانتولا اسمو. ۱۳۸۰. «نار بیکاری بر سلامت و آسایش روانی»، *رفاه اجتماعی*، شماره ۱، صص ۶۵ تا ۸۲.

کریمی، ایرج. ۱۳۸۴. *اقتصاد سلامت*، جلد دوم، تهران، نشر گپ.
 کیم هولمز. ۱۳۸۷. آزادی اقتصادی به عنوان حقوق بشر، ترجمه منصور بیطرف، بازیابی
 شده در تاریخ ۸ مرداد ۱۳۸۷، روزنامه اعتماد:

Web site: <http://www.magiran.com/npview.asp?ID=1667447>

کیم هولمز. ۱۳۹۱. *لذت آزادی اقتصادی*، ترجمه منصور بیطرف بازیابی شده در تاریخ
 ۳۰ آذر ۱۳۹۱، روزنامه اعتماد:

<http://irlister.com/?view=context&id=111594>

نادری، مرتضی، شربت اوغلی، احمد. ۱۳۸۶. «بررسی نظری و تجربی تأثیر شرایط آزادی
 اقتصادی بر رشد اقتصادی کشورها»، *فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران*، سال
 نهم، شماره ۳۲، صص ۱-۲۹

ب - انگلیسی

Anand, S., & Ravallion, M. 1993. Human development in poor countries: on the
 role of private incomes and public services. *The Journal of Economic
 Perspectives*, 7(1), 133-150.

Biggs, B. King, L, Basu, S. Stuckler, D. 2010. "Is wealthier always healthier?
 The impact of national income level, inequality, and poverty on public
 health in Latin America", *Social Science & Medicine*, 71 (2010) 266-
 273, Contents lists available at Science Direct.

Bourguignon, F. Christian Morrisson. 2002. "Inequality among the World's
 Citizens: 1820-1992", *American Economic Review* 92: 727-744.

Catalano, Ralph C. 2005. "Health Costs of Economic Expansion: The Case of
 Manufacturing Injuries", *American Journal of Public Health* 69(8):
 789-94.

Deaton, A. (2003)., "Health, inequality, and economic development," *Journal
 of Economic Literature*, 41(1), 113-158.

Dollar, D., & Kraay, A. 2002. "Growth is good for the poor," *Journal of
 Economic Growth*, 7(3), 195-225.

Drifil, J. 1988. "Macroeconomics Policy Games with Incomplete Information: A
 Survey", *European Economic Review*, March.

Esposito, Alfredo G. Zaleski, A. 1999. "Economic Freedom and Quality Of Life",
Constitutional Political Economy, 10, 185-197.

Ettner, Susan L. 1997. "Measuring the Human Cost of A Weak Economy: Does
 Unemployment Lead to Alcohol Abuse?", *Social Science and Medicine*,
 44(2), January, 251-60.

Gerdtham, Ulf-G and Magnus Johannesson. 2003. "A Note on the Effect of

- Unemployment on Mortality", *Journal of Health Economics*, 22(3): 505-18.
- Floud, R. Wachter, K. Gregory, A. 1990. *Height Health, & History; Nutritional Status in the United Kingdom, 1750-1980*. New York: Cambridge University Press.
- Gwartney, J.D. Lawson, R., Holcombe, R.G. 2002. "Economic freedom and the environment for economic growth", *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 155, 643- 663.
- Gwartney, J.D., Lawson, R, Hall, J. 2011. "Economic Freedom Dataset, published in": *Economic Freedom of the World: 2011 Annual Report*, Fraser Institute
- Gwartney, J.D., Lawson, R, Hall, J. 2012. "Economic Freedom Dataset, published" in: *Economic Freedom of the World: 2012 Annual Report*, Fraser Institute.
- Harberger, Arnold C. 1998. A Vision of Growth Process. *The American Economic Review*, March 1998.
- Jafarzadeh, SH. Beheshti, M. 2011. "Importance of freedom in humanities developing. Procedia", *Social and Behavioral Sciences*, 31 (2012) 323 - 332
- Kane, T. Holmes, K. Munkhammar, J. Fölster, S. 2007. "2007 Index of Economic freedom", *Heritage Foundation/the Wall Street Journal*.
- LundstromB, Susanna. 2002. "Effects of Economic Freedom on Economic Growth and the Environment (The relevance of cross country regressions), Department of Economics", *Goteborg University Draft*, November 2002.
- Michaud, j. 2010. *Inflation and Life expectancy: a Dangerous combination for your retirement?*, www.lautorite.qc.ca.
- Mixon, J. Wilson, Jr.; Roseman, "Gary H. (2003). Male-Female Life Expectancy and Economic Freedom", *Journal of Private Enterprise*. Vol. 19, No. 1.
- Morris, Joan K., Derek G. Cook, and A. Gerald Shaper. 1994. "Loss of Employment and Mortality", *British Medical Journal*, 308 (6937): 1135-39.
- Ostrow, N. 2012. *Sitting Less May Add Two Years to U.S. Life Expectancy*, Retrieved Jul, 10, 2012, from Bloomberg. <http://www.bloomberg.com/news/2012-07-09/sitting-less-may-add-two-years-to-u-s-life-expectancy.html>

- Ovaska, T. Takashima, Ryo. 2006. "Economic policy and the level of self-perceived well-being: An international comparison", **The Journal of Socio-Economics**, 35 (2006), 308-325
- Pritchett, L., & Summers, L. H. 1996. "Wealthier is healthier", **Journal of Human Resources**, 31, 841-868.
- Quadrado, L. & E. Lopez-Bazo. 1996. "Macroeconomic Variables & Regional Welfare: An Application to the Spanish Regions, Paper Presented to", **the 36th European Congress of European Regional Science Association**, Zurich, Switzerland.
- Riley, J. C. 2001. "Rising life expectancy: A global history", **Journal of World History**, 14.4 (2003) 575-577
- Ruhm, C. 2003. "Good Times Make You Sick", **Journal of Health Economics**, 22: 637-658.
- Sen, A. 2002. **Development as Freedom**, New York: Anchor Books.
- Stroup, M.D. 2006., "Economic Freedom, Democracy, and the Quality of Life , Stephen F. Austin State University, Nacogdoches, TX, USA", **World Development**, Vol. 35, No. 1, pp. 52-66, 2007.

